

บทที่ 1

สถานการณ์ด้านสถานะของบุคคลลาวในประเทศไทย

ในบทนี้ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้ศึกษาถึงสถานการณ์ของคนลาวในประเทศไทย ซึ่งผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้เริ่มจากในการให้คำนิยามในคำว่า “คนลาว” เพื่อเป็นการทำความเข้าใจ ในคำว่าคนลาวหมายถึงบุคคลหรือกลุ่มใดบ้างและมีความหมายไว้อย่างไร แล้วจะนำไปสู่การจำแนกคำว่าคนลาวในประเทศไทยนั้นมีสักกี่ประเภทและประเภทใดบ้าง ซึ่งบุคคลดังกล่าวจะมีสิทธิหรือมีสถานะตามกฎหมายของประเทศไทยได้หรือไม่ ซึ่งผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้ทำการศึกษาดังต่อไปนี้

1. นิยามของคำว่า “คนลาว”

ในส่วนนี้ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้ศึกษาตามข้อเท็จจริงและตามข้อกำหนดลาว ในคำว่า “คนลาว” นั้นหมายความว่าอย่างไร และเอาอะไรมาพิสูจน์เพื่อที่จะยืนยันได้ว่าเขาเป็นคนลาวจริงหรือไม่ และมีแต่บุคคลที่มีเชื้อสายคนลาว ต้องเป็นบุคคลที่เกิดและอาศัยอยู่ในดินแดนของสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาวเท่านั้นหรือไม่ จึงจะสามารถเรียกว่าเป็นคนลาวได้ ในกรณีบุคคลที่ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่เกิดในประเทศลาวแต่เขาได้เข้ามาอาศัยหรือทำงานในประเทศไทย แต่บุคคลดังกล่าวยังไม่ได้ทำบัตรหรือไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งไม่หนังสือใดๆที่ติดตัวมาด้วยเพื่อที่จะยืนยันได้ว่าบุคคลดังกล่าวจะเป็นคนลาวจริงหรือไม่ ส่วนมากจะเป็นกลุ่มคนที่ลักลอบเข้าเมืองไทยอย่างผิดกฎหมายหรืออาจเป็นบุคคลที่เข้าเมืองอย่างถูกต้อง¹ และกรณีที่เกิดในในประเทศไทย ซึ่งบิดา มารดา บิดาหรือมารดา ซึ่งเป็นคนลาวจะถือว่าเป็นคนลาวได้หรือไม่ และตามกฎหมายลาวยอมรับเขาหรือไม่อย่างไร ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้ศึกษาดังต่อไปนี้

¹ หมายถึงในกลุ่มคนเหล่านี้ตอนแรกที่เข้าเมืองมาถูกต้องตามกฎหมายถือ PASSPORT หนังสือผ่านแดน โดยผ่านจากการตรวจและประทับตราวีซ่าเข้า-ออกอย่างถูกต้องทุกประการ แต่อาศัยอยู่เกินกำหนดระยะเวลาที่กำหนดไว้ซึ่งไม่กล้าที่จะถือเอาหนังสือดังกล่าวนั้นไปแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตามด่านต่างๆเขาจึงทิ้งและทำลาย เมื่อในขณะที่เจ้าหน้าที่ตำรวจไทยจับได้ถามหาหนังสือต่างๆก็ไม่มีมาแสดงดังนั้นเจ้าหน้าที่ก็เลยแจ้งข้อหาว่าเป็นคนลาวที่เข้าเมืองแบบผิดกฎหมาย

ตามกฎหมายของสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ได้ให้คำนิยามไว้ว่า คนลาวเป็นผู้ที่มี สัญชาติลาวตามมาตรา 2 แห่งกฎหมายว่าด้วยสัญชาติลาว ซึ่งได้กำหนดว่า “สัญชาติลาวเป็นสายเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดทางด้านการเมืองและกฎหมายระหว่างบุคคลกับรัฐของสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาวซึ่งแสดงออกถึงสิทธิและพันธกรณีของพลเมืองลาวต่อรัฐ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย

ประชาชนลาว สิทธิและความรับผิดชอบของรัฐ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ต่อพลเมืองลาว ผู้ที่มีสัญชาติลาวถือว่าเป็นพลเมืองลาว ”² นอกนั้นในมาตรา 34 แห่งรัฐธรรมนูญลาวยังได้บัญญัติไว้ว่า พลเมืองลาวหมายถึงผู้ที่มีสัญชาติลาวตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย³

จากการศึกษาตามข้อเท็จจริงและตามตัวบทของกฎหมาย ผู้ทำวิทยานิพนธ์เห็นว่าคำว่า “คนลาว” นั้นมิใช่แต่บุคคลที่เกิดในดินแดนของสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว และบิดา มารดาที่มีสัญชาติลาวเชื้อสายลาว และมีภูมิลำเนาในสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาวเท่านั้น แต่คนลาวนั้นก็อาจเป็นบุคคลที่มีเชื้อสายต่างประเทศ และอาจไม่ได้เกิดในดินแดนของสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ซึ่งอาจเป็นบุคคลที่เคยมีสัญชาติอื่นมาก่อนหรือเป็นบุคคลที่เคยมีสัญชาติลาวแต่ถูกเสียสัญชาติลาวด้วยเหตุผลที่ว่าไปอยู่ต่างประเทศแล้วได้มีสัญชาติอื่น หรือเป็นคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติในต่างประเทศ ที่ไปอยู่ต่างประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาตเกินกฎหมายลาวที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้เสียสัญชาติลาวไป และอาจเป็นบุคคลที่ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ แต่มีความผูกพัน หรือมีนิติสัมพันธ์กับรัฐ และมีที่อยู่มีภูมิลำเนาอย่างถาวรในสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ก็อาจมีสัญชาติลาวได้ตามมาตรา 9 ของกฎหมายว่าด้วยสัญชาติลาว ได้กำหนดถึงพื้นฐานของการได้สัญชาติลาวอย่างเช่น การได้สัญชาติลาวโดยการเกิด การได้สัญชาติลาวโดยการการรับเข้าสัญชาติลาว การได้สัญชาติลาวคืน และการได้สัญชาติลาวโดยพื้นฐานอื่นๆที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 11 มาตรา 12 มาตรา 13 และมาตรา 14 ของกฎหมายของกฎหมายว่าด้วยสัญชาติลาว⁴

ดังนั้นคำว่า “คนลาว” ผู้ทำวิทยานิพนธ์จึงสรุปได้ว่า คนลาวนั้นไม่มีเฉพาะแต่คนลาวที่มี สัญชาติ ลาว มี เชื้อ สาย ลาว และ ตั้ ง เป็น บุ ค ค ล ที่ เกิด ใน ดิน แดน ของ รัฐ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาวเท่านั้นบุคคลที่มีสัญชาติต่างประเทศ มีเชื้อสาย

² มาตรา 2, กฎหมายว่าด้วยสัญชาติลาว, ค.ศ. 2004.

³ มาตรา 34, แห่งรัฐธรรมนูญ ส ป ลาว ค.ศ . 2003.

⁴ คู่มือภาคผนวกที่ 12

ต่างประเทศ หรือ เป็นคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ และ เกิด อยู่ นอก ดิน แดน ของ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ก็อาจเป็นคนลาวหรือได้สัญชาติลาวตามที่กำหนดไว้ใน กฎหมายลาว

จากการศึกษาตามข้อบทของกฎหมายและตามข้อเท็จจริงแล้ว ผู้ทำวิทยานิพนธ์จึง สามารถพบว่า คำว่า“คนลาว” เป็นสามกรณีด้วยกันเช่น คนลาวโดยสัญชาติลาว คนลาวโดยเชื้อ ชาติลาว คนลาวโดยนโยบายของรัฐและหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้อ่านการศึกษา เป็นแต่ละกรณีดังต่อไปนี้

1.1. คนลาวโดยสัญชาติลาว

คนลาวโดยสัญชาติลาว⁵ หมายถึงคนลาวที่มีเชื้อสายลาวหรือเชื้อสายต่างประเทศ ซึ่ง บิดามารดาที่มีสัญชาติต่างประเทศหรือเป็นคนไร้รัฐไร้สัญชาติหรือบุคคลที่ไม่มีสัญชาติลาวมาก่อน ซึ่งอาจเป็นบุคคลที่เกิดในดินแดนหรือนอกดินแดนของสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว หรือไม่ก็ตาม ซึ่งบุคคลดังกล่าวได้สัญชาติลาวหลังการเกิดหรือมีสัญชาติลาวโดยการแปลงสัญชาติ การได้รับสัญชาติลาวคืน ก็ถือว่าเป็นคนลาวโดยกฎหมายที่กำหนดตามมาตรา 14⁶ มาตรา 21⁷ ของกฎหมายว่าด้วยสัญชาติลาวปีค.ศ. 2004

⁵ มาตรา 34, แห่งรัฐธรรมนูญของ สปป ลาวปี ค.ศ. 2003.

⁶ มาตรา 14, เงื่อนไขการได้สัญชาติลาวของพลเมืองต่างประเทศ หรือคนไร้รัฐไร้ สัญชาติ

พลเมืองต่างประเทศ หรือคนไร้รัฐไร้สัญชาติอาจได้สัญชาติลาวตามคำร้องขอ ของผู้เกี่ยวข้อง ถ้าหากว่ามีเงื่อนไขครบถ้วนดังนี้

1) มีอายุแต่สิบแปดปีขึ้นไปในเวลาที่คำร้องขอเอาสัญชาติลาว 2) เคารพรัฐธรรมนูญ และกฎหมายของ ส ป ป ลาว 3) รู้พูด อ่านและเขียนภาษาลาวได้ระดับที่แน่นอน 4) มีหลักฐานที่ยืนยันได้เชื่อมเข้าสังคมและวัฒนธรรม(กรกสิณ)ลาว รู้และเคารพจารีตประเพณีที่ดั่งามของลาว 5) มีสุขภาพดี ไม่เป็นพญาติติดแปรที่ร้ายแรง ไม่ติดยาเสพติด 6) ไม่ได้ถูกศาลพิพากษาลงโทษตัดอิ ดสะภาพ(จำคุก) 7) ได้ประกอบส่วนในการปกป้องรักษาและพัฒนาประเทศชาติ 8) ไม่ได้สร้าง ความเสียหายให้แก่ผลประโยชน์ของชาติ 9) ได้สละสัญชาติเดิมของตน(ยกเว้นคนไร้สัญชาติ) 10) ได้อยู่ใน ส ป ป ลาว อย่างต่อเนื่อง แต่สิบปีขึ้นไปก่อนเวลาทำคำร้องขอเอาสัญชาติลาว

ตัวอย่าง ในกรณีของ นาย สมชาย หลวงปะเส็ด เกิดเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1970 ที่ประเทศเวียดนาม สัญชาติจีน เชื้อสายจีน ศาสนาพุทธ อาชีพค้าขาย เข้ามาในประเทศไทยปี ค.ศ. 1994 ที่ บ้านหนองพะยา อำเภอเมืองโซธานี นครหลวงเวียงจันทน์

ตอนแรกเกิดนายสมชาย ไม่มีจุดเกาะเกี่ยวและไม่มิตินิติสัมพันธ์ใดๆกับรัฐของ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว เพราะบิดา มารดาเป็นเชื้อสายจีน มีสัญชาติจีน แต่ นายสมชายเกิดที่ประเทศเวียดนามและได้มีสัญชาติเวียดนามหลังการเกิดหรือได้สัญชาติโดยหลัก ดินแดน หลังปี ค.ศ. 1994 นายสมชายก็ได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยซึ่งได้มิตินิติสัมพันธ์กับรัฐของ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาวและได้มีสัญชาติลาวในปี ค.ศ.2007 ซึ่งนายสมชายมี สัญชาติลาวโดยกฎหมายลาว⁹

ตัวอย่าง ในกรณีของนายสุระศักดิ์ หารชนะ เกิดเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 1958 ที่ แขวงสะหวันนะเขต ประเทศลาว ได้อพยพไปอยู่ที่ประเทศอังกฤษจนได้สัญชาติอังกฤษ ต่อมาได้ ย้ายกลับมายังประเทศไทย ซึ่งได้รับสัญชาติลาวคืนในปี ค.ศ.2007 ปัจจุบันอยู่บ้าน โพนป่าเป้า เมืองศรีสัตนาคนครหลวงเวียงจันทน์¹⁰

1.2. คนลาวโดยเชื้อชาติลาว

คนลาวโดยเชื้อชาติลาว หมายความว่า บุคคลที่มีเชื้อชาติลาว มีสัญชาติลาว เกิดอยู่ใน สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาวหรือเกิดนอกดินแดนสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย

สำหรับบุคคลที่มีความรู้ด้านวิชาเฉพาะชั้นเชี่ยวชาญกำหนดเวลาดังกล่าวนี้ไม่น้อยกว่า 11) มีวิชาเฉพาะวิชาชีพใดหนึ่งที่มั่นคง มีสถานะเศรษฐกิจที่มั่นคง

⁷ มาตรา 21, การได้สัญชาติลาวคืน ผู้ที่ได้เสียสัญชาติลาวไปแล้วอาจได้สัญชาติลาว คืนใหม่ตามคำร้องขอของผู้เกี่ยวและตามความเห็นชอบของคณะประจำสภาแห่งชาติแห่ง ส ป ป ลาว

ผู้ร้องขอเอาสัญชาติลาวคืนใหม่ต้องนำเอาหลักฐานมายืนยันว่าตนเคยมีสัญชาติ ลาวมาก่อน

⁸ สำพาษเดือนตุลาคม พ.ศ2550

⁹ มาตรา 14, แห่งกฎหมายว่าด้วยสัญชาติลาว ค.ศ. 2004.

¹⁰ มาตรา 21.กฎหมายว่าด้วยสัญชาติลาว ค.ศ. .2004

ประชาชนลาวก็ตาม ซึ่งบิดามารดา ปู่ ตา ย่าทวดที่เป็นคนลาว บุคคลที่เกิดขึ้นมา ก็จะเป็นคนลาว โดยเชื้อชาติลาวอาจอยู่ในหรืออยู่นอกดินแดนของสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ก็ได้

ตัวอย่าง 1 ในกรณีของนางแสงเดือน ทานะสมบัติ เกิดเมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2516 (ค.ศ. 1973) ที่แขวงไชยบุรี ประเทศลาว นางแสงเดือน ทานะสมบัติ มีพี่น้อง ทั้งหมดจำนวน 6 คน นางแสงเดือนเป็นคนที่ 4 ที่บ้านในประเทศลาว อยู่ในเขตชนบท ครอบครัวประกอบอาชีพ ทำไร่ ทำสวน

นางแสงเดือนได้รับการศึกษาในสถาบันการศึกษาของประเทศลาว เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และไม่ได้ศึกษาต่อ เนื่องจากฐานะยากจน จนเมื่ออายุ ครบ 20 ปี นางแสงเดือนได้รับการชักชวนจากเพื่อนที่มีพี่สาวมาทำงานอยู่เมืองไทย ได้มาหางานทำที่เมืองไทย ตอนนั้นพ่อของนางแสงเดือนไม่ยอมให้มา แต่นางแสงเดือนก็หนีมา ซึ่งขณะนั้นแม้จะอายุ 20 ปี ซึ่งสามารถทำบัตรประชาชนได้แล้ว แต่นางแสงเดือนอยู่ชนบท จึงยังไม่ได้ไปทำ และไม่เห็นความสำคัญ (นางแสงเดือนให้การว่าถ้าคนที่เขาเรียนสูงๆ และอยู่ในเมืองก็คงจะไปทำบัตรกันหมดแล้ว แต่นางไม่ได้ไปทำ)

นางแสงเดือนได้เดินทางเข้ามาเมืองไทย ทางชายแดนจังหวัดเลย โดยได้เข้ามาอยู่ที่จังหวัดอุดรดิตต์ ที่พี่สาวของเพื่อนทำงานอยู่ นางแสงเดือนประกอบอาชีพรับจ้างที่ร้านค้าขายของชำกับเพื่อนที่มาด้วยอยู่ที่นั่นได้ประมาณ 2 เดือน โดยมีค่าจ้างเล็กๆน้อยๆ เพราะอยู่ระหว่างหางานทำ หลังจากอยู่ได้ 2 เดือนนั้น ก็ได้งานที่จังหวัดภูเก็ต โดยทำงานอยู่ร้านเสริมสวย มาตลอด ที่จังหวัดภูเก็ตนั่นเองที่ได้เจอกับนายเสน่ห์ เลิศศิริ พนักงานขับรถของโรงแรมในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งได้ชอบพอกัน และได้อยู่กินฉันท์สามีภรรยามาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2536 แต่เนื่องจากนางแสงเดือนได้เข้ามาโดยไม่มีใบอนุญาต จึงต้องอยู่แบบหลบๆซ่อนๆและไม่ได้ทำการจดทะเบียนสมรส ต่อมานางแสงเดือนและนายเสน่ห์ได้มีบุตรด้วยกัน 2 คน คือ เด็กหญิงเกศรา และเด็กชายสหภาพ ปัจจุบันอายุ 9 ขวบ และ 5 ขวบ (ปรากฏชื่อนางแสงเดือนเป็นมารดาในสูติบัตรและทะเบียนบ้าน)

ในปี พ.ศ. 2547 นางแสงเดือนได้ไปขึ้นทะเบียนแรงงานเพื่อให้มีเอกสารพิสูจน์ตน และได้ไปทำการพิสูจน์สัญชาติกับคณะทำงานพิสูจน์สัญชาติของทางการลาว โดยความร่วมมือของรัฐบาลไทย กับรัฐบาลลาว เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2547 ที่สำนักงานจัดหางานเขต 7 กรุงเทพฯ และได้รับการยอมรับเป็นบุคคลผู้มีสัญชาติลาว เป็นประชาชนลาว เรียบร้อยแล้ว ซึ่งคณะทำงานพิสูจน์สัญชาติฯได้ออกพาสปอร์ตชั่วคราวให้เรียบร้อยแล้ว

นางแสงเดือนให้การว่า ครอบครัวของเธอมีส่ามะโนครัวของประเทศลาว (ทะเบียนบ้าน) และพ่อแม่พี่น้องมีบัตรประจำตัวประชาชนลาวอยู่ทั้งหมด และได้มีการติดต่อกับน้องสาวตลอด แต่เธอตกเป็นคนไร้สัญชาติอยู่ในประเทศไทยมากกว่า 10 ปี เมื่อมีความตกลงไทย – ลาว เช่นนี้จึงได้มีโอกาสได้รับการพิสูจน์สัญชาติเป็นคนลาว เพราะตลอดเวลาที่ผ่านมานางแสงเดือนไม่กล้ากลับเข้าประเทศลาวเนื่องจากกลัวการถูกจับกุม และกลัวว่าไม่สามารถกลับเข้ามาในประเทศไทยหาลูก ๆ และครอบครัวได้อีก¹¹

ตัวอย่าง 2 ในกรณีของนางสาววิไลวรรณ เกิดเมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ.2526 ที่เมืองทูลุคคม แขวงเวียงจันทน์ ประเทศลาว นางสาว วิไลวรรณ มีพี่น้อง ทั้งหมด 4 คน นางสาว วิไลวรรณ เป็นคนที่ 2 ที่บ้านในประเทศลาว อยู่ในเขตชนบท ครอบครัวประกอบอาชีพ ทำไร่ ทำนา นางสาววิไลวรรณ ได้รับการศึกษาในสถาบันการศึกษาของประเทศลาว เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และไม่ได้ศึกษาต่อ เนื่องจากฐานะยากจน จนเมื่ออายุครบ 20 ปี นางสาววิไลวรรณ ได้รับการชักชวนจากเพื่อนที่มีพี่สาวมาทำงานอยู่เมืองไทย ได้มาหางานทำที่เมืองไทย ถึงแม้นางสาววิไลวรรณ จะมีอายุ 20 ปี ซึ่งสามารถทำบัตรประชาชนได้แล้ว แต่นางสาววิไลวรรณ ก็ยังไม่ได้ทำบัตรประจำตัว และไม่เห็นความสำคัญในการมีบัตรประจำตัว

นางสาววิไลวรรณได้เดินทางเข้ามาเมืองไทย ทางชายแดนจังหวัดหนองคาย โดยได้เข้ามาทำงานอยู่ที่ กรุงเทพมหานคร ทำงานอาชีพรับจ้างเป็นแม่บ้านมาตลอด และได้อยู่แบบหลบๆซ่อนๆ เพราะเนื่องจากนางสาววิไลวรรณ ได้เข้ามาในประเทศไทยมิชอบด้วยกฎหมาย โดยไม่มีใบอนุญาตทำงาน

ในปี พ.ศ.2547 นางสาววิไลวรรณ ได้ไปขึ้นทะเบียนแรงงานเพื่อให้มีเอกสารพิสูจน์ตน และได้ไปทำการพิสูจน์สัญชาติกับคณะทำงานพิสูจน์สัญชาติของทางการลาว โดยความร่วมมือของรัฐบาลไทยกับรัฐบาลลาว เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2547 ที่สำนักงานจัดหางานเขต 7 กรุงเทพฯ และได้รับการยอมรับเป็นบุคคลผู้มีสัญชาติลาว เป็นประชาชนลาว เรียบร้อยแล้ว ซึ่งคณะทำงานพิสูจน์สัญชาติฯได้ออกพาสปอร์ตชั่วคราวให้เรียบร้อยแล้ว

นางสาววิไลวรรณ ให้การว่าเขามีฝันที่อยากจะเรียนสูงๆและมีความฝันที่อยากจะเรียนนิติศาสตร์และต้องการอยากเป็นนักกฎหมายแต่ไม่มีโอกาสที่จะเข้าเรียนได้เพราะด้วยปัญหาความยากจน ถึงแม้นางสาววิไลวรรณ ที่คิดว่าอาจไม่มีโอกาสที่เข้าเรียนได้ก็ตาม แต่นางสาววิไลวรรณ ก็เป็นคนที่ชอบที่หาความรู้ ชอบอ่านหนังสือในเวลาว่าง และในที่สุดนายจ้างก็อยากส่งเสริมให้เขาได้เรียนหนังสือตามที่เธอฝัน และนายจ้างที่แสนดีคนทำนั้น ก็หาทุกวิถีที่จะทำ

¹¹ ดูรายละเอียดในบทที่ 3

ให้เขามีโอกาสได้เข้าเรียน โดยยอมสละทุนที่เป็นเงินส่วนตัวในครอบครัวของเขา ทั้งครอบครัวของ นายจ้างทั้งหมดยินดีที่จะส่งเสริมให้ได้เรียนหนังสือ และในที่สุดนายจ้างท่านนั้นก็ติดต่อหาผู้ทำ วิทยานิพนธ์ทางอินเทอร์เน็ต และได้โทรศัพท์หาผู้ทำวิทยานิพนธ์ นายจ้างบอกว่า มีปัจจัยที่สำคัญ คือความต้องการอยากให้เราได้รับการศึกษา ซึ่งในปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2551 นางสาว วิไลวรรณ ก็ได้กลับไปเรียนหนังสืออยู่ชั้นมัธยมแห่งหนึ่งอยู่ที่แขวงเวียงจันทน์ และทางโรงเรียนก็รับเข้าเรียน หนังสือได้ปกติ ปัจจุบันเรียนอยู่มัธยมศึกษาปีที่ 4¹²

ในกรณีของคนลาว ที่ไม่มีสัญชาติลาวหรือเสียสัญชาติลาว มีเหตุผลด้วยกัน หลายประการ เช่น เกิดขึ้นด้วยตัวเขาเอง ซึ่งเป็นคนเลือนลอยไปมาไม่อยู่ที่เดิม ไปอยู่ต่างจังหวัด ต่างอำเภอ ไม่มีหลักฐานที่จะแสดงตนได้ว่าเป็นคนลาว หรือหนีไปอยู่ต่างประเทศโดยไม่มีเอกสาร หลักฐานใดๆเลยที่ยืนยันได้ว่าเป็นคนลาวและไม่มีพยานทางบุคคลที่รู้เห็น ไม่มีญาติพี่น้อง ไม่รู้ที่มาของตัวเอง หรืออีกกรณีหนึ่งเป็นกรณีที่คนตกหล่นจากทะเบียนราษฎร

ตัวอย่าง 3 ในกรณีของนายบุญ สันติสุข เกิดเมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2516 ที่บ้าน นาเงิน อำเภอทูลละอุม แขวงเวียงจันทน์ ซึ่งได้ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ที่ บ้าน หัดสะดีเหนือ อำเภอ จันทบุรี นครหลวงเวียงจันทน์ เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2527 ซึ่ง นายบุญ ไม่มีบัตรประจำตัว ประชาชนที่จะสามารถแสดงหลักฐานยืนยันได้ว่าเป็นคนที่มีสัญชาติลาวได้ ซึ่งได้กลายเป็นคนตก หล่นจากทะเบียนราษฎรลาวจนมาถึงวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2547 จึงสามารถมีบัตรประจำตัว ประชาชนได้¹³

ในกรณี บุคคลที่หนีไปอยู่ต่างประเทศเกิน 7 ปี โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือ ได้รับการอนุญาตให้ไปอยู่ต่างประเทศ แต่หากเกินกำหนดและไม่ได้อยู่ในความคุ้มครองของสถานทูต หรือกงสุลลาวประจำประเทศนั้น และขาดความสัมพันธ์ทางกฎหมายกับรัฐสภาสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว เกิน 10 ปี ก็จะมีสัญชาติลาว ตามมาตรา 20 ของกฎหมายว่าด้วย สัญชาติลาว

ตัวอย่าง 4 ในกรณีของนายคำตุน ไชยะสี เกิดเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม ค.ศ. 1988 ที่ บ้าน หัวน้ำสร้าง เมืองจำปอน แขวงสะหวันนะเขต ประเทศลาว มีพี่น้องด้วยกัน 3 คน นายคำตุน เป็น บุตรคนที่ 2 ได้เรียนจบมัธยมต้น แต่นายคำตุน ไม่มีโอกาสที่จะเข้าเรียนต่อเพราะความยากจน จึง

¹² คุรยละเอียดในบทที่ 3

(ท่านผู้อ่านที่เคารพกรุณาติดตามต่อไปว่าความฝันของเธอจะสำเร็จผลเป็นจริงหรือไม่ ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้รายงานต่อไปในทาง Gotoknow.org)

¹³ เป็นระยะ 21 ปีที่นายบุญไม่มีชื่ออยู่ทะเบียนราษฎรลาว

ได้ออกจากโรงเรียนเพื่อหางานทำ จึงได้เข้ามาหางานทำกับเพื่อน ซึ่งได้เข้ามาในประเทศไทย ในปี ค.ศ. 2002 ซึ่งตอนที่เข้ามาในประเทศไทยนายคำตุนไม่มีหนังสืออันใดเลยที่ติดตัวมาเช่น ไม่บัตรประจำตัว ไม่มี passport เป็นต้น ซึ่งจากคุณสมบัติของนายคำตุนแล้วไม่สามารถที่จะยืนยันได้ว่านายคำตุนเป็นคนลาวได้ นายคำตุน ไชยะสี จึงกลายเป็นคนไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทย¹⁴

1.3. คนลาวโดยนโยบายของรัฐและหลักสิทธิมนุษยชน

หมายความว่า บุคคลที่ไม่มีสัญชาติลาว ที่ได้เข้ามาในสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว โดยถูกต้องหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมายและกลุ่มคนอาจเป็นบุคคลที่เข้ามาอยู่นาน หรือเป็นบุคคลที่หนีภัยความตายจากสภาวะที่มีสงคราม มีความขัดแย้งต่อสู้กับฝ่ายตรงกันข้าม และยังอนุญาตให้มีการลี้ภัยได้สำหรับกลุ่มคนชาวต่างประเทศที่ถูกปราบปรามด้วยเหตุผลที่ทำการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย อิสรภาพ ความเป็นธรรม สันติภาพ¹⁵ เป็นต้น แม้ว่ากลุ่มคนดังกล่าวจะเข้าเมืองมิชอบด้วยกฎหมายก็ตาม ทางรัฐบาลลาวก็ไม่อาจที่ผลักดันเขาออกจากประเทศได้ในขณะที่มีภาวะสงครามดังกล่าว ด้วยเหตุผลทางหลักสิทธิมนุษยชน ฉะนั้นทางรัฐบาลลาวจึงได้ให้ที่พักพิงแก่กลุ่มคนดังกล่าวจนกว่าจะเข้าสู่สภาวะปกติจึงจะสามารถส่งกลับคืนภูมิลำเนาเดิม ทางรัฐบาลลาวอาจให้ที่พักพิงชั่วคราวหรือถาวรแก่กลุ่มคนดังกล่าวที่หลบเข้ามาในสภาวะเช่นนั้น เป็นไปตามกรณีซึ่งจะเป็นไปตามนโยบายและตามกฎหมายของรัฐที่กำหนด ในระยะที่ผ่านมา ส่วนมากก็อิงตามความสมัครใจของผู้อพยพเองว่าจะกลับคืนภูมิลำเนาเดิมหรือไม่ ตัวอย่างในสมัยสงครามเขมรแดง ในกัมพูชา ช่วงระยะปี ค.ศ. 1975 ถึง 1978 หลังจากที่มีความสงบแล้ว บางส่วนก็กลับภูมิลำเนาเดิมและอีกส่วนหนึ่งไม่กลับภูมิลำเนาเดิมและได้อาศัยอยู่ในประเทศลาวจนถึงปัจจุบัน กลุ่มคนเหล่านี้ส่วนมากก็จะมีสัญชาติลาวหมดแล้วตามนโยบายและตามกฎหมายลาวที่กำหนดในมาตรา 14 ของกฎหมายว่าด้วยสัญชาติลาว

¹⁴ คุรายละเอียดในบทที่ 3

¹⁵ มาตรา 51 รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว, ค.ศ. 2003

ได้บัญญัติไว้ว่า “ส ป ป ลาว อนุญาตให้การลี้ภัย ให้แก่คนต่างประเทศ ที่ถูกปราบปรามก่อนทำการต่อสู้เพื่ออิสรภาพ ความเป็นธรรม สันติภาพ และวิทยาศาสตร์”

2. การจำแนกคนลาวในประเทศไทย

ในส่วนนี้ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้ศึกษาถึงการจำแนกคนลาวที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยว่ามีคนลาวมีกี่ประเภท และมีประเภทใดบ้าง และจะมีสิทธิอาศัยในประเทศไทยหรือไม่ อย่างไร และจะนำไปสู่การวิเคราะห์ตามกฎหมายไทย ดังต่อไปนี้

ผลจากการศึกษา ผู้ทำวิทยานิพนธ์พบว่าคนลาวในประเทศไทยนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ด้วยกันกล่าวคือ คนลาวที่เข้าเมืองถูกกฎหมาย คนลาวที่เข้าเมืองไม่ถูกกฎหมาย และคนลาวที่ไม่ได้เข้าเมือง ซึ่งผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้ศึกษาดังต่อไปนี้

2.1. คนลาวที่เข้าเมืองถูกกฎหมาย¹⁶

คนลาวที่เข้าเมืองถูกกฎหมายนั้น หมายถึงบุคคลที่เข้าเมืองตามช่องทางด้านตรวจคนเข้าเมือง เขตท่า สถานี หรือท้องที่ตามกำหนดเวลาโดยได้รับอนุญาตจากทางรัฐการของฝ่ายลาว และได้มีการยอมรับอย่างถูกต้องจากฝ่ายทางรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2522¹⁷ ซึ่งต้องเป็นบุคคลที่ถือหนังสือ PASSPORT หรือ หนังสือผ่านแดนซึ่งอาจมีวีซ่าหรือไม่มีวีซ่าแล้วตามแต่ละของกรณี เช่น นักการทูต นักท่องเที่ยว นักธุรกิจ คนที่เข้ามาทำงานตามองค์กรเอกชน (โครงการหรือ NGO) นักศึกษา และพวกที่เข้ามาทัศนศึกษา เป็นต้น

ตัวอย่าง ตามข้อเท็จจริง นางไหม สีดาวง มีสัญชาติลาว เกิดเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน ค.ศ. 1979 อายุ 28 ปี ปัจจุบันอยู่บ้าน สวมักศิไซ หน่วย 6 เมือง สวมักศิไซ แขวงอัตตะปือ (ATTAPEU) ประเทศลาว ได้เข้ามาทำงานในบริษัท อุตสาหกรรมการผลิตจำกััด ในประเทศไทย โดยได้ทำสัญญาการจ้างงานผ่านบริษัทลาวจัดหางานเป็นผู้ส่ง ซึ่งนางไหมได้เข้ามาทำงานกับ

¹⁶ มาตรา 4 วรรค 7 แห่ง พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ได้บัญญัติไว้ว่า “คนเข้าเมือง” หมายความว่า คนต่างด้าวซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักร

¹⁷ มาตรา 11 แห่ง พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522

“บุคคลซึ่งเดินทางเข้ามาในหรือออกไปนอกราชอาณาจักรจะต้องเดินทางเข้าหรือออกไปตามช่องทาง ด้านตรวจคนเข้าเมือง เขตท่า สถานี หรือท้องที่และตามกำหนดเวลา ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีจะประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

บริษัทดังกล่าว แต่วันที่ 20 ตุลาคม ค.ศ. 2006 จนถึง วันที่ 8 มกราคม ค.ศ.2008 นางใหม่ได้ดำรงชีวิตในการทำงานในบริษัทดังกล่าว เป็นเวลาเกือบ 2 ปีเต็ม¹⁸

2.2. คนลาวที่เข้าเมืองโดยไม่ถูกกฎหมาย

คนลาวที่เข้าเมืองโดยมิชอบด้วยกฎหมายนั้น หมายถึงบุคคลที่ได้เข้ามาในประเทศไทย โดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่มีหนังสือใดๆ เช่น PASSPORT หนังสือผ่านแดน หรือมีหนังสือแต่ไม่ได้รับการตรวจลงตราในหนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทางเช่นว่านั้นจากสถานทูตหรือกงสุลไทยในต่างประเทศหรือจากกระทรวงการต่างประเทศ¹⁹ ซึ่งไม่เป็นไปตามมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าพวกลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย ได้แก่ พวกที่หลบหนีเสี่ยงภัยความตาย และพวกที่เข้ามาหางาน เป็นต้น

ตัวอย่าง 1 ในกรณีของสองพี่น้องคือ นายทอง อายุ 18 ปี เป็นพี่คนโต และ นายใจดี อายุ 15 ปี เป็นคนที่ 3 เขาซึ่งมีพี่น้องด้วยกันทั้งหมด 6 คน เกิดที่บ้านถ้ำปะแหน เมืองจำปอน แขวงสะหวันนะเขต ประเทศลาว ซึ่งเป็นบุตรของนายเวียง และ นางบี ก่อนเข้ามาทำงานได้มี นายแก้ว ไม่ทราบนามสกุล ได้ไปชักชวนเขา เพื่อเข้ามาทำงานในประเทศไทย นายแก้ว บอกว่า ไปทำงานอยู่กรุงเทพฯ ได้เงินดีและไปทำงานอยู่โรงงาน ก่อนจะเข้ามาทำงานในประเทศไทยสองพี่น้อง ได้จ่ายเงินให้ นายแก้ว คนละ 4,000 บาท 2 คนรวมเป็น 8,000 บาท เพื่อเป็นค่านายหน้า ซึ่งพอมาถึงประเทศไทยแล้ว นาย แก้ว ได้นำไปทำงานอาชีพ เลี้ยงเป็ดตามทุ่งนา ที่อำเภอไทรน้อย จังหวัด นนทบุรี นายจ้าง ชื่อ นายเอกพงษ์ ไม่ทราบนามสกุล ซึ่ง นายจ้าง ตกลงให้เงินเดือน เดือนละ 3,000 บาท นับตั้งแต่มาทำงานเป็นเวลา 7 เดือนกว่าแล้ว ยังไม่เคยได้รับเงินเดือนเลย ในสภาพความอยู่ อาศัยอยู่กิน กลางทุ่งนากับตัวเป็ดและไม่มีที่นอนมีเพียงเต็นท์เล็กๆที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ ส่วนอาหาร นายจ้างเอาไปส่งให้เองเป็นกล่องเล็กๆ 1 กล่องต่อ 1 คนต่อวัน ไม่มีโอกาสที่จะเข้ามาหมู่บ้านเพื่อซื้อของใช้ส่วนตัว ไม่ได้รับการดูแลทางด้านสุขภาพยามเจ็บป่วย²⁰

¹⁸ ดูรายละเอียดในบทที่ 3 หัวข้อ 2.1.2.

¹⁹ มาตรา 12 แห่ง พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ดูรายละเอียดในภาคผนวก

²⁰ สัมภาษณ์, นาย ทอง และนายใจดี, สถานทูตลาว, วันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2551 เวลา 9.00 น.

จากปัญหาดังกล่าว นายทอง นายใจดี สองพี่น้อง จึงได้หลบหนีออกจากทุ่งนาดังกล่าว แล้วมาหารถแท็กซี่เพื่อขอความช่วยเหลือและในที่สุดรถแท็กซี่ก็ได้มาส่งถึงสถานทูตลาว และทางสถานทูตลาวก็ได้ออกหนังสือเดินทางส่งกลับไปประเทศลาวเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ตัวอย่าง 2 ในกรณีของนายแล่ เกิดเมื่อวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2537 อายุ 15 ปี เกิดที่บ้านโนนแดงใต้ เมืองสุกมมา แขวงจำปาศักดิ์ ประเทศลาว บิดาชื่อ นายบุญยัง และมารดาชื่อ นางบัวสี เป็นคนสัญชาติลาวทั้งคู่ นายแล่ มีพี่น้องร่วมท้องแม่เดียวกันทั้งหมด 4 คน นายแล่ เป็นคนที่ 2 โดยเคยได้เรียนหนังสือจนถึงป.4 นายแล่บอกว่าบิดาและมารดาของตนมีบัตรประจำตัวประชาชนลาว แต่ตัวเขายังไม่มีบัตรประจำตัว

นายแล่ หนีออกจากบ้านที่โนนแดงใต้กับเพื่อนอีกหนึ่งคนแต่เพื่อนได้กลับคืนไปแล้ว นายแล่ ตั้งใจมาทำงานที่ประเทศไทยเพราะเห็นคนในหมู่บ้านที่มาทำงานที่เมืองไทยแล้วกลับไปมีเงินทอง ซื้ของมากมาย ซึ่งมีนายหน้านำมาผ่านชายแดนไทยทางจังหวัดอุบลราชธานี และส่งตัวไปจนถึงที่ทำงานในฟาร์มเลี้ยงหมู ในเมืองชลบุรี นายแล่ได้เสียเงินค่านายหน้าจำนวน 4,500 บาท นายหน้าบอกว่าเงินเดือนในเดือนแรกจะถูกหักเป็นค่านายหน้า(4,500 บาท) นายแล่ ได้ทำงานอยู่ที่นั่นได้ประมาณ 3 เดือนเศษ ก็ยังไม่ได้เงินเดือน นายจ้างบอกว่าหักเงินให้นายหน้าที่พามายังไม่หมด ดังนั้น นายแล่ จึงหนีออกจากฟาร์มเลี้ยงหมู มาทำงานก่อสร้าง แต่งานก่อสร้างที่นายแล่ทำนั้นเป็นงานหนักมาก ซึ่งได้รับค่าจ้างวันละ 80 ถึง 100 บาท เมื่อผ่านไปอีกเพียงหนึ่งเดือน นายแล่ก็ได้ออกจากที่ทำงานเพื่อไปหางานใหม่ทำและหางานใหม่ไม่ได้จนมาถึงกรุงเทพฯก็ยังไม่มีการทำ และในที่สุด นายแล่ ก็ได้หาเก็บของเก่าขายแถวสนามหลวง ต่อมาก็รู้สึกว่าการทำไม่ไหว เงินที่ได้มาจากค่าแรงงานที่ทำงานก่อสร้างก็หมดและหาเก็บของเก่าขายก็ไม่ได้ นายแล่จึงอยากกลับบ้าน

นายแล่ อาศัยกิน-นอน อยู่แถวสนามหลวงและตรอกข้าวสาร อยู่เป็นเวลาหนึ่งอาทิตย์ และเงินที่ได้มาก็หมด จึงไม่มีค่ารถกลับบ้าน นายแล่ก็เดินไปหาตำรวจเพื่อขอความช่วยเหลือจากตำรวจเพื่อที่จะได้กลับบ้านและตำรวจแนะนำว่าถ้าถูกตำรวจจับ ตำรวจไทยจะส่งนายแล่กลับบ้านโดยไม่ต้องเสียเงินค่ารถ²¹

เข้าวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 นางสาวชลฤทัย แก้วรุ่งเรือง อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพะเยา ไปติดตามคดีการถูกจับของกรณีศึกษา นายบุญชัย ไม่มีนามสกุล ที่สถานีตำรวจชนะสงคราม จึงได้เจอกับนายแล่

ตอนแรกนายแล่นั่งอยู่หน้าสถานีตำรวจ แล้วแม่ค้าขายน้ำส้มคั้นหน้าสถานีตำรวจ เดินเข้ามาบอกว่ามีเด็กลาวอยากมาขอให้ตำรวจจับเพราะอยากถูกส่งกลับบ้าน ตอนแรก

²¹ สัมภาษณ์, นายแท้, โทรศัพท์, วันที่ 7 มิถุนายน 2551.

นายแล้ไม่ยอมเดินเข้ามา แต่พอผู้ศึกษาเดินออกไปตาม นายแล้ ก็ยอมเข้ามานั่งคุยกับอาจารย์ชลฤทัย แก้วรุ่งเรือง และเจ้าหน้าที่ตำรวจ

อาจารย์ชลฤทัย แก้วรุ่งเรือง เสนอว่าจะพาไปสถานทูตลาวประจำประเทศไทย เพื่อขอความช่วยเหลือและขอรับใบแทนหนังสือเดินทางเพื่อกลับเข้าประเทศ พร้อมทั้งให้ข้อมูลกับว่า จะต้องถูกคุมขังที่สถานีตำรวจขณะสงครามประมาณอย่างน้อย 3-5 วัน กว่าที่จะส่งตัวไปกักขังต่อที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง (ชอยสวนพลู) อีกเป็นเวลา 3-5 วันจึงจะได้เดินทางไปชายแดน

แต่นายแล้ที่ไม่มีเงินค่ารถและไม่คิดดำเนินการใดๆ ต่อที่ฟังดูว่ามีหลายขั้นตอนแล้ว ประสงค์จะเลือกถูกขังและถูกส่งไปชายแดน แบบไม่ต้องเสียค่าเดินทางเองมากกว่า อาจารย์ชลฤทัย แก้วรุ่งเรือง จึงให้นายแล้ท่องจำและบอกเจ้าหน้าที่ให้ตีว่า ตนเองบ้านอยู่จำปาศักดิ์ และให้ตรวจสอบว่าตนเองจะถูกส่งกลับไปทางจังหวัดอุบลราชธานีเท่านั้น ไม่เช่นนั้นแล้วอาจถูกกลับไปยังชายแดนทางจังหวัดอื่นได้ เช่น ด้านทางจังหวัดเลย หนองคาย หรือเลยร้ายไปกว่านั้น คือ ด้านแม่สาย ด้านแม่สอด ของประเทศพม่า ด้านสระแก้วของประเทศกัมพูชา ซึ่งไม่ใช่ทางกลับบ้าน นายแล้ก็ดูเข้าใจดีและจดเบอร์โทรศัพท์ของผู้ศึกษากับอาจารย์บุญมีไว้²²

ต่อมาในวันที่ 24 พฤษภาคม 2551 ผู้ศึกษาก็ได้โทรศัพท์สอบถามกับนายตำรวจขณะสงครามผู้ที่รับผิดชอบและทางตำรวจบอกว่าจะต้องรออีกให้มีประมาณ 5 คนถึง 6 คน จึงจะได้ส่งเข้าสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง(ต.ม.)²³

ตัวอย่าง 3 นาง กาวีพร วิไลวรรณ เกิดเมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2523 สถานที่เกิดบ้านบึงวะ อำเภอ(เมือง)โกสุมพิตร จังหวัด(แขวง)สะหวันนะเขตที่ประเทศลาว เป็นบุตรของนายชง วิไลวรรณ และนางฉวี วิไลวรรณ นางกาวีพร มีพี่น้องร่วมท้องแม่เดียวกันทั้งหมด 8 คน นางกาวีพร เป็นคนที่ 2 ซึ่งไม่ได้รับการศึกษาเนื่องมาจากปัญหาความยากจนจึงไม่มีโอกาสที่จะเข้าเรียน ดังนั้น พ่อ แม่ จึงให้ไปหางานทำเพื่อได้เงินมาซื้อข้าวกินในแต่ละวัน

นางกาวีพร ได้เข้ามาในประเทศไทยในปี พ.ศ.๒๕๓๗ โดยผ่านเข้ามาทางด่านจังหวัดมุกดาหารประเทศไทย ซึ่งมีนายหน่านำพามาชื่อว่าป้าหนึ่งอยู่ที่บ้านชอก แขวงสะหวันนะเขต มาด้วยกัน 4 คน ก่อนที่จะเข้ามาทำงานในประเทศไทย ป้าหนึ่งบอกว่าจะให้มาขายน้ำเต้าหู้ที่กรุงเทพฯ แต่พอมาถึงกรุงเทพฯ ก็ไม่มีน้ำเต้าหู้ขาย จึงได้ไปขายปลาแทนและได้รับค่าตอบแทนเดือนละ ๑,๔๐๐ บาท ในขณะที่ทำงานในกรุงเทพฯ นางกาวีพร ก็ได้พบกับนายยูง แสนสุข ที่เป็นชาว

²² ความเห็นโดยนางสาวชลฤทัย แก้วรุ่งเรือง อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวรวิทยาเขตพะเยา

²³ คู่มือระเบียบใน บทที่ 4 หัวข้อ 2.1

พม่า ซึ่งได้เกิดมีความรักชอบกันจึงตกลงปลงใจกันอยู่แบบสามีภรรยาแต่ยังไม่ได้มีการจดทะเบียนสมรส และได้โยกย้ายมาอยู่ที่บ้านเลขที่ 98/1 บ้านร่มไทย หมู่ 14 ต.ท่าตอน อ.แม่สาย จ.เชียงใหม่

นายยูงกับนางกาวิพร ได้มีบุตรด้วยกันสองคนคือ ชีอ เด็กชาย ชลชาติ แสนสุข เกิดที่โรงพยาบาลปทุมธานี(สัญชาติลาวระบุไว้ในสูติบัตร) และเด็กหญิง ชติดา แสนสุข เกิดเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ.2550 เกิดที่ โรงพยาบาลฝาง(สัญชาติพม่า ระบุไว้ในสูติบัตร)

ปัญหาก็คือว่า นางกาวิพร วิไลวรรณ สัญชาติ พม่า ซึ่งระบุไว้ในแบบรับรองรายการทะเบียนประวัติของคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษ

ถ้าดูตามหลักฐานทางเอกสารแล้ว นางกาวิพร มีสัญชาติพม่า และนายยูงก็มีสัญชาติพม่าทั้งคู่ และบุตรทั้งสองคน คนหนึ่งระบุสัญชาติลาว และอีกคนระบุสัญชาติพม่า ในกรณีนี้ก็เป็นปัญหาที่ยากที่จะแก้หรือให้คำตอบที่ชัดเจนได้ว่า กาวิพรเป็นคนลาวจริงหรือไม่ ถ้าเข้าสู่กระบวนการในการพิสูจน์สัญชาติลาวก็ไม่รู้ว่าจะผ่านหรือไม่ ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น

๑. แบบรับรองรายการทะเบียนประวัติคนต่างด้าวของนางกาวิพร วิไลวรรณ ได้ระบุสัญชาติพม่า
๒. ไม่มีบุคคลที่จะรับรองและยืนยันว่า กาวิพร เป็นคนลาว
๓. นางกาวิพร ไม่สามารถอ่าน เขียนภาษาลาวได้ และการพูด ฟังภาษาลาวได้ แต่ไม่ชัด
๔. นับแต่เข้ามาไทย นางกาวิพรไม่เคยกลับไปประเทศลาวเป็นเวลากว่า 10 ปีแล้ว²⁴

จากการสอบถามหาข้อมูลหลักฐานตามเอกสารและตามข้อเท็จจริงแล้ว ก็ปรากฏว่ายังมีนายจ้างที่นางกาวิพรเคยทำงานกันมาก่อนอยู่กรุงเทพฯพอจะรู้ได้ ผู้ทำวิทยานิพนธ์เองก็ได้ให้เขาพยายามติดต่อให้ได้ ในที่สุดนางกาวิพรก็ติดต่อกับนายจ้างคนนั้นได้และได้ติดต่อหาพ่อแม่ที่อยู่ประเทศลาวได้แล้ว

จากการรวบรวมทางข้อมูล พยานและหลักฐานที่มีอยู่พบว่า ถึงแม้ว่านางกาวิพร จะไม่เคยได้กลับประเทศในบ้านเกิดของตนก็ตาม แต่แม่ของนางกาวิพรก็ได้ส่งเงินเสียภาษีให้กับลาวโดยตลอดมา ซึ่งในมาตรา 2 แห่งกฎหมายว่าด้วยสัญชาติลาวได้บัญญัติว่า “ สัญชาติลาวเป็นสายเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดทางด้านการเมือง และกฎหมายระหว่างบุคคลกับรัฐของสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ซึ่งแสดงออกถึงสิทธิและพันธะกรณีของพลเมืองลาวต่อรัฐ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว สิทธิและความรับผิดชอบของ รัฐ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ต่อพลเมืองลาว ผู้ที่มีสัญชาติลาวถือว่าเป็นพลเมือง

²⁴ มาตรา ๒๐ กฎหมายว่าด้วยสัญชาติลาว ค.ศ.2504.

ลาว”²⁵ มาตรา 20 ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลผู้ใดที่ได้ไปอยู่ต่างประเทศเกิน 7 ปีโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือไปอยู่ต่างประเทศที่ได้รับอนุญาตแต่หากเกินกำหนดและไม่ได้อยู่ในความคุ้มครองของ สถานทูต หรือกงสุลลาวที่ประจำในประเทศนั้น และขาดความสัมพันธ์ทางกฎหมายกับรัฐ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว เกิน 10 ปีก็จะเสียสัญชาติลาว” และตามมาตรา 48 แห่ง รัฐธรรมนูญ ค.ศ.2003 ได้บัญญัติไว้ว่า “พลเมืองลาวทุกคนมีพันธะเสียภาษีและศุลกากรตาม ระเบียบกฎหมาย” ที่กำหนด

จากการอ่านตามมาตรา 1 วรรค 1 มาตรา 20 วรรค 2 แห่งกฎหมายว่าด้วยสัญชาติลาว และมาตรา 48 แห่งรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาวเห็นว่านางกาวิพร ยังมีนิติสัมพันธ์กับรัฐสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาวอยู่ ดังนั้นนางกาวิพรจึงถือได้ว่าเป็น คนลาวโดยข้อเท็จจริงตามกฎหมายลาว²⁶

แนวทางการแก้ไขในกรณีของนางกาวิพร

เพื่อเป็นการพิสูจน์ตัวตนว่านางกาวิพรยังมีสัญชาติลาวจริงหรือไม่และเพื่อเข้าสู่ระบบทะเบียนตามกฎหมายลาวในระดับขั้นพื้นฐานในความเป็นไปได้นางกาวิพรจะต้องมี เอกสารประกอบที่สำคัญดังนี้

๑. ทะเบียนบ้านที่มีการยืนยันสำเนาถูกต้องตามฉบับเดิมพร้อมด้วยประทับตราสีแดง
๒. หนังสือยืนยันจากนายบ้านว่า ตุ่น หรือนางกาวิพรเป็นบุตรของนายทงและนางนี และอยู่ในความดูแลของบ้านนี้จริง โดยรับรองจากตำรวจป้องกันความสงบ(ปกส.)เมือง และแขวง ที่สังกัดอยู่ พร้อมระบุถึงปีที่เข้ามาในประเทศไทย
๓. หนังสือยืนยันหรือใบเสร็จรับเงินที่ได้เสียภาษีในแต่ละปีโดยนายบ้านเป็นผู้รับรองก็ได้

2.3. คนลาวที่ไม่ได้เข้าเมือง

ส่วนในประเภทที่สองนี้เป็นบุคคลที่ไม่ได้เข้าเมืองแต่เขาได้อาศัยอยู่ในประเทศไทย ซึ่ง บิดา มารดา หรือบิดาหรือมารดาที่เป็นคนลาวได้เข้ามาในประเทศไทยแต่ได้คลอดลูกหรือเกิดในประเทศไทยส่วนมากจะเป็นแรงงานลาวในประเทศไทย หรือบิดา มารดาที่เป็นคนไทยมีสัญชาติ

²⁵ มาตรา 2 กฎหมายว่าด้วยสัญชาติลาว ค.ศ. 2004.

²⁶ คู่มือละเอียดในบทที่ 3 หัวข้อ 1.1.3

ไทย ซึ่งบางคนก็มีสัญชาติไทย บางคนก็ไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งถูกหาว่าเป็นคนที่เข้าเมืองผิดกฎหมาย และบางคนก็ถูกถือว่าเป็นคนลาวอพยพ ทั้งๆที่พวกนี้ไม่ได้เดินทางเข้าเมืองมาด้วยตัวเอง

ตัวอย่าง ในกรณีที่เป็นลูกของมั่งลาวในจำนวนหนึ่งใน 153 คน²⁷ เพราะคนที่ลักลอบเข้าเมืองมาจริงๆมีจำนวน 152 คนและอีกหนึ่งคนเป็นคนที่เกิดในประเทศไทยในขณะที่กำลังดำเนินการพิสูจน์สัญชาติลาวอยู่²⁸

เป็นแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งที่เคยรายงานตัวทำทะเบียนประวัติราษฎรไว้กับกรมการปกครองที่มีใบ ท.ร.38/1 แต่เป็นบุคคลที่ไม่เคยขอใบอนุญาตทำงานเลย หรือเคยขอใบอนุญาตทำงานแต่ขาดการต่ออายุใบอนุญาตการทำงานไปแล้ว และก็สามารถดำเนินการเพื่อขอใบอนุญาตทำงานใหม่ได้ตามระยะเวลาหรือตามนโยบายของรัฐ

ตัวอย่าง ในกรณีของ พระวันวิวาท์ ไชยปัญญา เกิดเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2527 ที่บ้านห้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม เป็นบุตรของนายลำพวน ไชยปัญญา และนางวิไล พระชัยยะวงศ์ ซึ่งเป็นชาวลาวที่เข้าเมืองมาโดยมิชอบด้วยกฎหมายทั้งคู่ พระวันวิวาท์ มีพี่น้องร่วมท้องแม่เดียวกัน 2 คน ซึ่งพระวันวิวาท์ เป็นบุตรคนที่ 1 ปัจจุบันอยู่วัดป่าอุดมสันติธรรม บ้านม่วง ตำบลเวินพระบาท อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม พระวันวิวาท์ ถือบัตรลาวอพยพ ถือสัญชาติลาวที่ระบุไว้(ตามแบบพิมพ์บุคคลบนพื้นที่สูง)²⁹

3. คนลาวที่มีสัญชาติไทย(คนไทยที่มีเชื้อสายลาว)

ในส่วนนี้ ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้ศึกษาถึงกรณีที่คนลาวอาศัยอยู่ในประเทศไทยว่าจะมีสัญชาติไทยได้หรือไม่และมีกรณีใดบ้างที่สามารถได้สัญชาติไทยซึ่งผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้ศึกษาตามข้อเท็จจริง ตามตัวบทของกฎหมายตลอดถึงเอกสาร และนโยบายของรัฐไทยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ผลจากการศึกษาผู้ทำวิทยานิพนธ์พบว่า กฎหมายไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันกฎหมายไทยได้รับรองว่าบุคคลธรรมดา อาจได้รับสัญชาติไทยได้ 2 วิธีหลักๆ คือ การได้มาซึ่งสัญชาติไทยโดยการเกิด และการมีสัญชาติไทยภายหลังการเกิด การได้มาซึ่งสัญชาติไทยโดยการเกิดสามารถแยกได้ 2 วิธีการด้วยกัน เช่น การมีสัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิต (jus saquinis)

²⁷ สืบค้นจาก [Http://www.backtohome.org/autopage-new/](http://www.backtohome.org/autopage-new/)

²⁸ ดูรายละเอียดในบทที่ 3 หัวข้อ 1.2.2

²⁹ ดูรายละเอียดในบทที่ 3

และหลักดินแดน(jus soli) ส่วนการมีสัญชาติไทยภายหลังการเกิดนั้น โดยปกติแล้วใช้กับคนต่างด้าวที่มีความประสงค์จะถือสัญชาติไทย การมีสัญชาติแบบนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 วิธี คือ การได้มาซึ่งสัญชาติไทยโดยการสมรส (marriage) และการแปลงสัญชาติ (naturalization) ซึ่งผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้อธิบายดังต่อไปนี้

3.1. คนที่มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

การมีสัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิตนั้น กฎหมายพิจารณาจากสายโลหิตเป็นสิ่งสำคัญ โดยปกติแล้ว การเกิดนอกดินแดนหรือ(ราชอาณาจักร)จะไม่มีผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของการมีสัญชาติตามหลักสืบสายโลหิต โดยสายโลหิตที่ว่าเป็นนี้อาจเป็นสายโลหิตบิดาหรือมารดาก็ได้ แต่โดยปกติแล้วนานาประเทศมักจะถือหลักสืบสายโลหิตบิดาเป็นสิ่งสำคัญ โดยถือว่าบิดาเป็นหัวหน้าครอบครัว (father familiars) ซึ่งเป็นหลักที่มีรากฐานมาจากกฎหมายโรมัน การมีสัญชาติโดยการเกิดซึ่งสามารถจำแนกได้ใน 2 กรณี คือ การมีสัญชาติตามหลักสืบสายโลหิตและการมีสัญชาติตามหลักดินแดน ซึ่งในบทนี้ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้ศึกษา กฎหมายไทยยอมรับหลักการมีสัญชาติไทยทั้งสองหลักการนี้หรือไม่ ซึ่งผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้ทำการศึกษาดังต่อไปนี้

ก. การมีสัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิต(jus sanguinis)

ผลการศึกษาพบว่าบุคคลที่จะได้มีสัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิต(jus sanguinis) เป็นข้อเท็จจริงที่กฎหมายรับรองให้เป็นเหตุของการได้สัญชาติไทยโดยการเกิดจากสายโลหิตซึ่งมีอยู่ 2 กรณีด้วยกันกล่าวคือ สายโลหิตจากบิดา และสายโลหิตจากมารดาก็ได้ ซึ่งผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้ทำการศึกษาดังต่อไปนี้

* หลักสืบสายโลหิตจากบิดา

จากการศึกษาผู้ทำวิทยานิพนธ์พบว่า บุคคลที่จะได้ชื่อว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิตนั้นจะต้องพึงได้ว่ามีข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้ ประการแรก ผู้นั้นจะต้องปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายในขณะที่เกิด และ ประการที่สอง ผู้นั้นจะต้องมีบิดาที่มีสัญชาติไทยอยู่แล้วในขณะที่เกิด³⁰ องค์ประกอบสองข้อนี้มีความสำคัญมากอันจะขาดเสียมิได้ หากขาดข้อหนึ่งข้อใดเสียแล้ว ผู้นั้นย่อมไม่ได้สัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิต องค์ประกอบทั้งสองนี้สามารถอธิบายได้ดังนี้

³⁰ มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 บุคคลดังต่อไปนี้ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

ประการที่หนึ่ง คำว่า “เกิด” ตามกฎหมายสัญชาตินั้นหมายถึง การคลอดจากจากครรภ์มารดาแล้วเป็นทารก ตามมาตรา 15 วรรคแรกแห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์³¹ หาได้หมายถึงการปฏิสนธิไม่ อนึ่ง มีข้อสังเกตว่าในอดีตกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของไทยฉบับแรกคือ พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ. 2456 มาตรา 3 วรรค 1³² ใช้คำว่า “กำเนิด” แทนคำว่า “คลอด” ทำให้นักกฎหมายบางท่านตีความว่า “ได้กำเนิด” หมายถึง เมื่อเด็กปฏิสนธิในครรภ์มารดา³³ แต่เมื่อกฎหมายว่าสัญชาติที่มีผลใช้บังคับในปัจจุบันเปลี่ยนมาใช้คำว่า “เกิด” แทน จึงน่าจะเข้าใจว่าหมายถึงการคลอดตามมาตรา 15 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้น การพิจารณาว่าบุคคลใดจะมีสัญชาติไทยโดยสืบสายโลหิตตามบิดาหรือไม่จะต้องพิจารณาว่า ในขณะที่ผู้ซึ่งเกิดบิดาของผู้นั้นมีสัญชาติไทยหรือไม่ หากปรากฏว่าขณะเกิดบิดามีสัญชาติไทย แม้ว่าภายหลังบิดาจะไม่มีสัญชาติไทยอีกต่อไป ก็หาไม่ผลกระทบต่อความสมบูรณ์ที่บุตรได้สัญชาติไทยไม่

ประการที่สอง ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อมาก็คือ คำว่า “บิดา”³⁴ ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาตินั้นหมายถึง บิดาที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น และบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย

(1) ผู้เกิดโดยบิดาหรือมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย

(2) ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย ยกเว้นบุคคลตามมาตรา 7 ทวิ วรรคหนึ่ง

³¹ หยุต แสงอุทัย, คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), น.145.

³² มาตรา 3 พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2456

“บุคคลเหล่านี้ได้บัญญัติว่าเป็นคนไทย คือ

(1) บุคคลนั้นได้กำเนิดแต่บิดาเป็นคนไทย แม้เกิดในราชอาณาจักรก็ดี เกิดนอกพระราชอาณาจักรก็ดี

(2) บุคคลนั้นได้กำเนิดแต่มารดาเป็นคนไทย แต่ฝ่ายบิดาไม่ปรากฏ

(3) บุคคลผู้กำเนิดในพระราชอาณาจักรสยาม

(4) หญิงผู้ได้ทำงานสมรสกับคนไทยตามกฎหมายประเพณี

(5) คนต่างประเทศผู้ได้แปลงชาติมาถือเอาสัญชาติไทยตามพระราชบัญญัติ”

³³ หลวงประดิษฐมนูธรรม, คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล, น.35.

³⁴ มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 บัญญัติไว้ว่า ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสองของมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

นั้นจะต้องปรากฏขณะหรือก่อนบุตรเกิด หมายความว่า บิดามารดาต้องจดทะเบียนสมรสก่อนบุตรเกิดจึงจะมีผลทำให้บุตรได้รับสัญชาติไทย³⁵ และอาจได้สัญชาติไทยก็ได้³⁶ การจดทะเบียนภายหลังก็ดี บิดารับรองบุตรก็ดี ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายก็ดี หากมีผลทำให้บุตรที่เกิดได้รับสัญชาติโดยหลักสืบสายโลหิตตามบิดาไม่ หลักที่ว่าบิดาจะต้องเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายขณะหรือก่อนบุตรเกิดนั้นเป็นหลักที่ศาลไทยยึดถือมาโดยตลอด³⁷

* หลักสืบสายโลหิตจากมารดา

ในส่วนนี้ ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้ศึกษาถึงกฎหมายสัญชาติไทยว่าเด็กที่เกิดมาจะได้สัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิตจากมารดาหรือไม่ ในขณะที่เกิดนั้นไม่ปรากฏมาบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายหรืออีกฝ่ายหนึ่งเป็นคนต่างด้าวหรือไร้สัญชาติ ซึ่งผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้ทำการศึกษาดังต่อไปนี้

จากการศึกษาพบว่ากฎหมายว่าด้วยสัญชาติไทยในอดีต ตั้งแต่พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2456, พ.ศ.2495, พ.ศ.2508 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2551 นั้นได้ยึดถือหลักสืบสายโลหิตของมารดาเป็นบทรองจากหลักสืบสายโลหิตของบิดา กล่าวคือ กฎหมายจะกำหนดข้อเท็จจริงเพิ่มเติมอันเป็นเงื่อนไขที่จะได้รับสัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิตของมารดา ตาม

“คำว่าบิดาตาม (1) ให้หมายรวมถึงผู้ซึ่งได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นบิดาของผู้เกิดตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง แม้ผู้นั้นจะมีได้จดทะเบียนรับรองผู้เกิดเป็นบุตรก็ตาม”

³⁵ มาตรา 7 (2) พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508

“ผู้เกิดนอกราชอาณาจักรเป็นผู้เกิดโดยมารดามีสัญชาติไทย แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือบิดาไม่มีสัญชาติ”

³⁶ มาตรา 7 วรรค แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508. ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมใหม่ในพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2551. ซึ่งได้ใช้ข้อความต่อไปนี้ว่า “ในกรณีที่เห็นสมควร รัฐมนตรีจะพิจารณาและสั่งเฉพาะรายหรือเป็นการทั่วไปให้บุคคลตามวรรคหนึ่งได้สัญชาติไทยก็ได้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนด ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยซึ่งไม่ได้สัญชาติไทยตามวรรคหนึ่งจะอยู่ในราชอาณาจักรไทยในสถานะใด ภายใต้เงื่อนไขใด ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรและสิทธิมนุษยชนประกอบกัน ในระหว่างที่ยังไม่มีกฎกระทรวงดังกล่าว ให้ถือว่าผู้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง”

³⁷ ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, “คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล”, ภาควิชากฎหมายระหว่างประเทศคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2548, น.14.

มาตรา 7 พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ. 2508³⁸ และได้มีการแก้ไขในพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2551 ซึ่งโปรดอยู่ในเชิงอรรถที่ 14 ข้างบน

ตัวอย่าง ในกรณีของนางบัวจันทร์

นางบัวจันทร์เกิดเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2507 อายุ 43 ปี (ตามแบบพิมพ์ประวัติลาวอพยพที่ออกตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรของรัฐไทย) นางบัวจันทร์เกิดที่บ้านห้วยลึก (กอนคำ) หมู่ที่ 4 ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย (ปรากฏตามหนังสือรับรองสถานที่เกิดออกโดยอำเภอเวียงแก่นเลขที่ 128/2549 ลงวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.2549 และ ตามแบบพิมพ์ประวัติลาวอพยพ) บ้านเลขที่ 6/ล หมู่ที่ 1 ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย (ปรากฏตามแบบพิมพ์ประวัติลาวอพยพ) บิดาชื่อ นายเพ้า บุญยง เป็นคนเกิดในประเทศไทย มารดาชื่อนางบัวศรีซึ่งเป็นคนไทย เนื่องจากนายเพ้ามิได้จดทะเบียนสมรสกับนางบัวศรีซึ่งเป็นมารดาของนางบัวจันทร์ บุญยง จึงไม่ถือว่าเป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย

สถานะบุคคลตามกฎหมายไทยของนางบัวจันทร์ บุญยง

* นางบัวจันทร์ บุญยง ไม่ได้สัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิตจากบิดาโดยผลของมาตรา 7 (1) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2495 ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2499 แม้จะพึงได้ว่า บิดาเป็นคนสัญชาติไทยในขณะที่นางบัวจันทร์เกิด เมื่อบิดามีใช้บิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย กรณีจึงไม่ครบองค์ประกอบตามที่กฎหมายกำหนด

* นางบัวจันทร์ บุญยง ไม่ได้สัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิตจากมารดาโดยผลของมาตรา 7 (2) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2495 ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2499 แม้จะพึงได้ว่า มารดาเป็นคนสัญชาติไทยในขณะที่นางบัวจันทร์เกิด และไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่เมื่อนางบัวจันทร์มิได้เกิดนอกราชอาณาจักรไทย กรณีจึงไม่ครบองค์ประกอบตามที่กฎหมายกำหนด

* แต่นางบัวจันทร์ บุญยง ได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดนโดยการเกิดโดยผลของมาตรา 7 (3) แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2495 ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2499 เพราะเกิดในประเทศไทย

³⁸ มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 บุคคลดังต่อไปนี้ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

(1) ผู้เกิดโดยบิดาหรือมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย

(2) ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย ยกเว้นบุคคลตามมาตรา 7 ทวิ วรรคหนึ่ง

* และในวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ.2515 นางบัวจันทร์ก็ไม่ตกอยู่ภายใต้ข้อ 1 แห่งประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2515 เนื่องจากปรากฏข้อเท็จจริง (1) นางบัวจันทร์เกิดในไทย (2) แต่มีมารดาเป็นคนสัญชาติไทย กรณีจึงไม่ตกอยู่ภายใต้ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 จึงสรุปได้ว่า นางบัวจันทร์ยังมีสิทธิในสัญชาติไทย ไม่ถูกถอนสัญชาติไทยโดยกฎหมายนี้ การเสียสัญชาติไทยของมารดาไม่ส่งผลกระทบต่อสิทธิในสัญชาติไทยของนางบัวจันทร์

* แม้ในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2535 นางบัวจันทร์ไม่ตกอยู่ภายใต้มาตรา 7 ทวิ แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ. สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เพราะ (1) แม้นางบัวจันทร์เกิดในประเทศไทย (2) แต่ในขณะที่นางบัวจันทร์เกิด บิดาและมารดามีสถานะบุคคลเป็นคนสัญชาติไทย กรณีจึงไม่ครบองค์ประกอบตามที่กำหนดในมาตรา 7 ทวิ อันทำให้ไม่เสียสัญชาติไทยโดยผลของมาตรา 11 วรรค 1 แห่ง พ.ร.บ. สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

* นอกจากนั้น นางบัวจันทร์ยังได้สัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิตจากมารดา เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2535 โดยผลของมาตรา 10 แห่ง พ.ร.บ. สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งสัญชาติไทยดังกล่าวมีลักษณะเป็นสัญชาติไทยโดยการเกิดเช่นกัน

* ดังนั้น ในปัจจุบัน นางบัวจันทร์ บุญยง จึงมีสัญชาติไทยโดยการเกิดโดยหลักดินแดนมาตั้งแต่เกิด และโดยหลักสืบสายโลหิตจากมารดาตั้งแต่วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2535 กล่าวคือ เป็นบุคคลสัญชาติไทยตั้งแต่เกิด และโดยผลอัตโนมัติของกฎหมาย ไม่จำเป็นต้องมีคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยให้ได้สัญชาติไทย การปฏิเสธสิทธิในสัญชาติไทยของนางบัวจันทร์จึงมีผลเป็นการปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย

ผ่านจากการศึกษาค้นคว้าตามกฎหมายตามข้อเท็จจริงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้ทำวิทยานิพนธ์จึงสามารถสรุปได้ว่ากฎหมายไทยได้ยอมรับหลักการการได้สัญชาติโดยการเกิด และภายใต้เงื่อนไขตามข้อเท็จจริงถึงแม้ว่าบิดามารดาจะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตาม บิดามารดาจะเป็นคนต่างด้าวหรือไม่ก็ตามและบุตรเกิดในราชอาณาจักรไทย ก็จะได้สัญชาติไทยภายใต้พระราชบัญญัติว่าด้วยสัญชาติและตามคำประกาศของกฎกระทรวง

ตัวอย่าง นางสาวน้อย เกิดเมื่อ วันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2535 เกิดที่ประเทศไทย ในขณะที่เกิด บิดาเป็นคนลาว และมารดาเป็นคนไทย³⁹ นางสาวน้อย เกิดมาย่อมได้สัญชาติไทยโดยหลักสายโลหิตจากมารดา ตามมาตรา 7 วรรค 1 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508

³⁹ สัมภาษณ์, นางสาวน้อย, กรุงเทพมหานคร, วันที่ 10 กันยายน 2551.

ข. การมีสัญชาติไทยตามหลักดินแดน(jus soli)

การได้สัญชาติไทยอีกวิธีหนึ่งที่มีความสำคัญเคียงคู่กับหลักสายโลหิต คือ หลักดินแดน (jus soli) การได้สัญชาติโดยหลักดินแดนนั้น หมายความว่า บุคคลใดก็ตามที่เกิดในราชอาณาจักรไทย บุคคลผู้นั้นย่อมได้สัญชาติไทย ตัวอย่างในกรณี ของนายบูรพาเกิดในประเทศไทย จากมารดาที่เป็นไทย และบิดาที่ขอบด้วยกฎหมายที่มีสัญชาติลาว นายบูรพาจึงมีสัญชาติไทยโดยหลักดินแดน⁴⁰ โดยหาต้องคำนึงถึงสัญชาติของบิดาและมารดาด้วยไม่ การที่บิดาหรือมารดาไม่มีสัญชาติไทย หรือเป็นคนไร้สัญชาติหาได้มีผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของสัญชาติของบุตรที่เกิดในราชอาณาจักรไทยไม่ (เว้นแต่จะเข้าข่ายยกเว้นของหลักดินแดน) ผลจากศึกษาผู้ทำวิทยานิพนธ์พบว่ากฎหมายไทยนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันกฎหมายไทยได้ยอมรับหลักการการได้สัญชาติตามหลักดินแดนมาตลอด เช่น ประเทศไทยได้มีกฎหมายว่าด้วยสัญชาติเป็นฉบับแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. 2456 มาตรา 3 บัญญัติว่า บุคคลเหล่านี้ได้บัญญัติว่าเป็นคนไทยคือ บุคคลผู้ได้กำเนิดในพระราชอาณาจักรสยาม⁴¹ เรื่อยมาจนถึงประกาศใช้กฎหมายสัญชาติฉบับที่ 2 เมื่อปี พ.ศ.2495⁴² ต่อมาก็ได้มีการประกาศใช้กฎหมายสัญชาติฉบับที่ 3 เมื่อปี พ.ศ.2508 ในมาตรา 7 ได้บัญญัติไว้ว่า บุคคลดังต่อไปนี้ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด (๑) ผู้เกิดโดยบิดาหรือมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย (๒) ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย ยกเว้นบุคคลตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคหนึ่ง

⁴⁰ พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, คำอธิบายกฎหมายสัญชาติไทย, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2548), น.80.

⁴¹ มาตรา 3 พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2456

“บุคคลเหล่านี้ได้บัญญัติว่าเป็นคนไทย คือ

(1) บุคคลนั้นได้กำเนิดแต่บิดาเป็นคนไทย แม้เกิดในราชอาณาจักรก็ดี เกิดนอกพระราชอาณาจักรก็ดี

(2) บุคคลนั้นได้กำเนิดแต่มารดาเป็นคนไทย แต่ฝ่ายบิดาไม่ปรากฏ

(3) บุคคลผู้กำเนิดในพระราชอาณาจักรสยาม

(4) หญิงผู้ได้ทำงานสมรสกับคนไทยตามกฎหมายประเพณี

(5) คนต่างประเทศผู้ได้แปลงชาติมาถือเอาสัญชาติไทยตามพระราชบัญญัติ”

⁴² มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2495 บัญญัติว่าบุคคลดังต่อไปนี้ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

(3) ผู้ที่เกิดในราชอาณาจักร

จนกระทั่ง มาถึงปี พ.ศ. 2551 ก็ได้มีการดัดแปลงแก้ไขเพิ่มเติม และได้มีการประกาศใช้เป็นกฎหมาย สัญชาติฉบับที่ 4

3.2. คนที่มีสัญชาติไทยภายหลังการเกิด

ในตอนนี้ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้ศึกษาถึงตัวบทกฎหมายไทยว่า บุคคลที่มืองค์ประกอบต่างด้าวหรือผู้ที่ไม่ใช่สัญชาติไทยโดยการเกิดตามที่กล่าวมาข้างบนนั้น บุคคลดังกล่าวจะสามารถมีสัญชาติไทยได้หรือไม่ ซึ่งผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้ทำการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ต่อไป

จากการศึกษาพบว่า การได้สัญชาติไทยภายหลังการเกิด คือ สัญชาติไทยที่รัฐได้ให้แก่บุคคลภายหลังการเกิด บุคคลนั้นย่อมเป็นคนต่างด้าวโดยการเกิด ไม่มีจุดเกาะเกี่ยวใดกับประเทศไทยในขณะที่เกิด⁴³ การได้สัญชาติไทยภายหลังการเกิดนั้นผู้ทำวิทยานิพนธ์สามารถแยกได้เป็น 2 กรณีด้วยกัน คือ 1 มีสัญชาติไทยโดยการสมรส และ 2 มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ

ก. มีสัญชาติไทยโดยการสมรสหรือการถือสัญชาติไทยของหญิงตามสามี

จากการศึกษาในเรื่องนี้ ผู้ทำวิทยานิพนธ์เห็นได้ว่ากฎหมายสัญชาติของแต่ละประเทศก็ได้รับรองว่าบุคคลอาจได้สัญชาติโดยการสมรสไว้แตกต่างกัน กล่าวคือ แนวความคิดแรกเห็นว่าการสมรสเป็นเหตุให้หญิง(ภรรยา)ได้สัญชาติตามสามีโดยอัตโนมัติ ส่วนแนวความคิดที่สอง กลับพิจารณาว่า การสมรสไม่เป็นผลทำให้ผู้นั้นได้สัญชาติของสามีโดยทันทีแต่กลับต้องอาศัยเจตนาภรรยาของหญิงนั้นประกอบด้วย⁴⁴ กฎหมายไทยในอดีต เช่น พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2456⁴⁵ และพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2495⁴⁶ นั้นยอมรับว่าหญิงต่างด้าวอาจถือสัญชาติไทยได้โดยการสมรสกับชายคนไทยและการได้สัญชาติไทยนี้เป็นการได้มาโดยอัตโนมัติโดยที่หญิงนั้นมิต้องแสดงความประสงค์แต่ประการใด สัญชาติที่ได้รับใหม่นี้เป็นสัญชาติที่ได้มาโดยการสมรส ดร.

⁴³ สืบค้นจาก <http://www.archanwell.org/>

⁴⁴ ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนานิช, *อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 37*, น.23.

⁴⁵ มาตรา 3 พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2456

“บุคคลเหล่านี้ได้บัญญัติว่าเป็นคนไทย คือ

(4) หญิงผู้ได้ทำงานสมรสกับคนไทยตามกฎหมายประเพณี

⁴⁶ มาตรา 8 พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2495 บัญญัติว่า “หญิงต่างด้าวที่ทำการสมรสกับคนไทย ย่อม ได้สัญชาติไทย”

ปรีดี พนมยงค์ อธิบายว่า ในกรณีหญิงต่างด้าวผู้นั้นย่อมมีสัญชาติไทยโดยการแต่งงาน โดยหา จำต้องทำพิธีการแปลงสัญชาติอีกไม่⁴⁷ เช่นเดียวกับอาจารย์ บุญญ์ เจริญไชย ที่เห็นว่า การที่หญิง ต่างด้าวสมรสกับชายไทยตามพระราชบัญญัติสัญชาติ ฉบับปี พ.ศ.2546 และ พ.ศ.2495 นั้นเป็น การได้สัญชาติไทยโดยการสมรส โดยมีต้องมีแบบพิธีขอถือสัญชาติแต่อย่างใด⁴⁸

อย่างไรก็ตาม เป็นครั้งแรกที่ พระราชบัญญัติ พ.ศ.2495 แก้ไขในปี พ.ศ.2503 มาตรา 8 มิได้รับรองว่า การสมรสกับชายคนไทยเป็นวิธีการได้สัญชาติไทยโดยอัตโนมัติ การสมรสเป็นเพียง เงื่อนไขที่ให้สิทธิแก่หญิงที่จะยื่นคำร้องขอถือสัญชาติตามสามีเท่านั้น และเป็นดุลพินิจของ เจ้าหน้าที่ปกครองอนุมัติหรือไม่อนุมัติตามคำขอ⁴⁹

นอกจากนี้ ตามกฎหมายสัญชาติไทยปี พ.ศ.2508 ก็เดินตามพ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2495 แก้ไขปี พ.ศ.2503 กล่าวคือ หลักการได้สัญชาติไทยโดยการสมรสโดยอัตโนมัติไม่เป็นที่รับรองอีก ต่อไป พ.ร.บ.สัญชาติ ฉบับปี พ.ศ.2508 เห็นว่าล้าพังการสมรสอย่างเดียวไม่มีผลทางกฎหมายให้ หญิงต่างด้าวนั้นได้สัญชาติไทยโดยทันที แต่ถ้าหญิงนั้นต้องการถือสัญชาติไทยนั้นจะต้องแสดง เจตจำนง จะต้องยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง⁵⁰ และจะเป็นดุลพินิจของฝ่ายปกครองที่จะออก“คำสั่งทางปกครอง”อนุญาตให้หญิงนั้นได้สัญชาติ ไทย โดยมาตรา 9 แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2508 ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า “หญิงซึ่งเป็นคนต่าง ด้าวและได้สมรสกับผู้มีสัญชาติไทย ถ้าประสงค์จะได้สัญชาติไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงาน เจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ได้สัญชาติ ไทยให้อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี” และยังได้มีพระราชบัญญัติ สัญชาติฉบับที่ 4 ใหม่ล่าสุด ที่ได้มี การแก้ไขในปี พ.ศ.2551 จากเดิมมีแต่ หญิงต่างด้าวเท่านั้นที่จะมีสัญชาติได้โดยการสมรส แต่ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2551 ยังได้ให้ชายหรือหญิงที่ได้สมรสกับคนต่างด้าวอาจถือสัญชาติ ของภริยาหรือสามีก็ได้⁵¹

จากมาตรา 13 มาตรา 9 พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ.2508 และมาตรา 13 ของ พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ. 2551 นั้นจะไม่เป็นเหตุที่ทำให้การได้สัญชาติจากการสมรสได้โดยอัตโนมัติ

⁴⁷ หลวงประดิษฐมนูธรรม, *อ้างแล้ว เจริญไชยที่ 33*, น.87.

⁴⁸ บุญญ์ เจริญไชย, *คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล*,(2496), น. 144.

⁴⁹ ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนานิช, *อ้างแล้ว เจริญไชยที่ 37*, น.22.

⁵⁰ พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตตรา สายสุนทร, *อ้างแล้ว เจริญไชยที่ 40*, น. 99.

⁵¹ มาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติไทย พ.ศ. 2551

แต่การที่จะได้สัญชาตินั้นต้องมีการแสดงความจำนงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ข. มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ

การได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาตินี้เกิดขึ้นจากเจตนาหรือความประสงค์ของเอกชนที่จะมีสัญชาติไทย⁵² และการขอแปลงสัญชาติตาม⁵³ โดยหลักของกฎหมายสัญชาติแล้วจะกำหนดเงื่อนไขหรือคุณสมบัติของผู้ที่จะแปลงสัญชาติว่าจะต้องมีคุณสมบัติอย่างใดบ้าง นอกจากนี้แล้วการที่คนต่างด้าวจะได้รับสัญชาติโดยการแปลงสัญชาตินั้นยังขึ้นอยู่กับดุลพินิจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในฐานะฝ่ายปกครองอีกด้วยว่าจะมีคำสั่งทางปกครองอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้คนต่างด้าวผู้นั้นมีสัญชาติไทยหรือไม่ หมายความว่าคนที่คนต่างด้าวมียุติบัตรครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ นั้น เป็นแต่เพียงเหตุให้มีการยื่นคำร้องขอแปลงสัญชาติได้เท่านั้น อำนาจเด็ดขาดที่จะอนุญาตให้คนต่างด้าวถือสัญชาติไทยได้หรือไม่ยังคงอยู่กับรัฐเจ้าของสัญชาติ

การได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ จะมีผลก็ต่อเมื่อมีคำสั่งทางปกครองที่ออกโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ตรีบใดที่คำสั่งดังกล่าวยังมีได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาจะถือว่าคนต่างด้าวผู้นั้นมีสัญชาติไทยไม่ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การประกาศคำสั่งในราชกิจจานุเบกษา ถือว่าเป็นเงื่อนไขความสมบูรณ์ของคำสั่งดังกล่าว และผลการแปลงสัญชาตินี้ให้มีผลเฉพาะตัวเท่านั้น (รายละเอียดอ่านที่เชิงอรรถ 61)⁵⁴

⁵² มาตรา 12 แห่ง พ.ร.บ. สัญชาติ 2508.

⁵³ มาตรา 12 , แห่ง พ.ร.บ. สัญชาติ 2551.

ผู้ใดประสงค์จะขอแปลงสัญชาติเป็นไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ถ้าผู้ประสงค์จะขอแปลงสัญชาติเป็นไทยตามวรรคหนึ่งมีบุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะตามกฎหมายไทย และบุตรนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทย อาจขอแปลงสัญชาติเป็นไทยให้แก่บุตรพร้อมกับตนได้ โดยบุตรนั้นได้รับการยกเว้นไม่ต้องมีคุณสมบัติตามมาตรา 10(1) (3) (4) และ (5)

⁵⁴ สืบค้นจาก

4. คนลาวที่เกิดในประเทศไทยแต่ถูกถือว่าเข้าเมืองผิดกฎหมาย แต่ก็ได้รับการผ่อนผันให้อาศัยในประเทศไทย

ท.ร.13 เป็นทะเบียนบ้าน ใช้สำหรับคนที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่อยู่ในลักษณะชั่วคราว หรือเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง เพื่อประโยชน์ในการรักษาและควบคุมการทะเบียนราษฎร การตรวจสอบพิสูจน์ตัวบุคคลและประมวลผลข้อมูลทางทะเบียนและประวัติราษฎร ให้สำนักทะเบียนกลางดำเนินการจัดเก็บข้อมูลทะเบียนประวัติราษฎร ตามที่ผู้อำนวยการทะเบียนกำหนด และปรับปรุงข้อมูลทะเบียนประวัติราษฎรให้ตรงต่อความเป็นจริงอยู่เสมอทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง